

Intervju
Madis Vainomaa, Koordinator programa za ljudska prava,
Odeljenje za demokratizaciju Misije OEBS u Srbiji

**- Na koji način je OEBS uključen u borbu protiv trgovine ljudima u Srbiji?
Kako konkretno pomažete državnim organima, a kako nevladinom sektoru?**

Prioritet Misije OEBS u Srbiji najpre je podrška jačanju sveobuhvatnih nacionalnih kapaciteta i mehanizma za efikasnu borbu protiv trgovine ljudima. Kada kažemo sveobuhvatnih, mislimo na tri osnovna polja – prevenciju, zaštitu i gonjenje počinilaca. Aktivnosti sprovodimo u svim tim poljama, već od samog početka našeg prisustva u Srbiji – od 2001.godine - i to u saradnji sa vladinim strukturama i sa nevladinom sektorom.

Najpre bismo želeli da istaknemo važnost usaglašene politike i aktivnosti na nacionalnom nivou. Bili smo ključni akter podrške inicijative da Srbija dobije Nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i da se uspostavi konstruktivna komunikacija između vladinog i nevladinog sektora. Krajnji cilj bio je podška stvaranju nacionalne politike u domenu borbe protiv trgovine ljudima. Posle višegodišnjih napora, uz podršku OEBS-a, Srbija je napokon dobila Nacionalnu strategiju za borbu protiv trgovine ljudima. Vlada je Strategiju usvojila u decembru 2006.godine. Na žalost, radovi na pripremi Nacionalnog akcionog plana koji služi za implementaciju te Strategije, utihnuli su u januaru ove godine, nakon penzionisanja bivšeg Nacionalnog koordinatora, gospodina Dušana Zlokasa. Do danas, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije nije imenovalo novog koordinatora.

Znamo da se trenutno raspravlja o mogućnosti da pozicija Nacionalnog koordinatora bude pri nekom drugom ministarstvu. Po našem mišljenju, nije toliko važno u okviru kog ministarstva će budući koordinator raditi. Smatramo da je važno da ima odličnu komunikaciju sa relevantnim vladinim institucijama, sa nevladinim sektorom, da priprema kvalitetne izveštaje o stanju u državi davajući značajne preporuke relevantnim akterima, kao i da predstavlja Srbiju na međunarodnom nivou.

U domenu prevencije, pružali smo podršku različitim istraživanjima koja su urađena u cilju boljeg upoznavanja stručne i šire javnosti sa različitim aspektima trgovine ljudima. Sprovođenje istraživanja neophodno je da bi se bolje sagledali svi vidovi trgovine ljudima i oblikovale adekvatne protivmere. Na primer, nedavno smo podržali istraživanje koje radila NVO ASTRA a koje se bavi temom izloženosti dece na različite vrste maltretiranja i kriminalnih radnji na internetu. Rezultati su bili u najmanju ruku zapanjujući. Kao praktični deo istraživanja stvoren je profil petnaestogodišnje devojčice na internetu, i ta 'virtuelna devojčica' uključila se u nekoliko pričaonica („chat room“) na internetu. Predloge koje je dobila - pri čemu je uspostavljeno pravilo da ona nikada prva ne inicira kontakt - varirali su od dvomislenih, pa do brojnih otvorenih ponuda koje se odnose npr. na prostituciju. (Imajte na umu da je osoba u 15. godini maloletna!) Rešenje nije u zabranjivanju deci da koriste internet, već u boljem informisanju dece, njihovih roditelja i učitelja u školama, o mogućim opasnostima i o tome kako se od njih zaštititi.

Takođe je važno da se postigne bolja informisanost građana o pojavi trgovine ljudima – šta trgovina ljudima predstavlja, kako može da utiče na njih, kako da zaštite sebe i svoje bližnje, i eventualno pomognu drugima. Zbog nedovoljne informisanosti, još uvek su prisutne brojne predrasude. Na primer: da su žrtve trgovine ljudima samo žene, strankinje koje se bave sa prostitucijom, ili da su žrtve neobrazovani ljudi, što stvara sasvim pogrešnu sliku o realnom stanju. Baš iz pomenutih razloga, Misija OEBS u Srbiji je u saradnji sa NVO ASTRA a uz finansijsku pomoć Austrijske agencije za razvoj u junu ove godine otpočela kampaniju pod nazivom ‘Gole činjenice’. Kampanja najpre ukazuje na društveni problem trgovine ljudima, a zatim podstiče svakog građana da pruži lični doprinos borbi protiv trgovine ljudima. Drugi deo kampanje biće realizovan krajem septembra meseca. Ovom prilikom, želimo još jednom da se zahvalimo sedmorici poznatih muškaraca iz javnog života u Srbiji koji su imali svest o značaju problema i potrebi da se nešto preuzme, ali i smelost da podrže ovu kampanju. Smatramo da je kampanja jedinstvena i veoma dobra.

Šta se tiče pomoći žrtvama trgovine ljudima, želimo da istaknemo zajedničke napore i saradnju sa Ministarstvom za rad i socijalnu politiku. Kao rezultat zajedničkog projekta u 2003.godini osnovana je državna Služba za koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima. Glavni zadatak te Službe jeste koordinacija u konkretnim slučajevima između vladinih institucija (najčešće policije, centara za socijalni rad) i specializovanih nevladinih organizacija (npr. ASTRA, ATINA, Savetovanište protiv nasilja u porodici) da bi žrtve dobile adekvatnu pomoć. Ovakva aktivna uloga je , jedinstvena ne samo u regionu već i u Evropi gde taj posao obično obavljaju nevladini akteri uz određenu podršku vladinih struktura. Smatramo da Srbija u ovom segmentu, ima dobar sistem koji čak može biti primer dobre prakse zemljama u Evropi, ali je neophodno raditi dalje na osnaživanju pomenute Službe. U suprotnom, ostvaren napredak će se izgubiti i oštetiće odnose sa stručnim nevladnim akterima. Na žalost, učestale promene kadrova u ministarstvu nisu doprinele osnaživanju. . Misija OEBS-a nastavlja svoje napore da bi Služba dobila sva neophodna sredstva za rad. Takođe, nastavićemo da ukazujemo podršku pri stručnom usavršavanju rada Službe i njenih najbitnih partnera.

Istovremeno, radili smo i nastavljamo intenzivnu saradnju sa pripadnicima policije i pravosuđa u organizaciji specializovanih kurseva o trgovini ljudima. Ovde su i eksperti iz nevladinog sektora naši saradnici. Na primer, trenutno je u toku ciklus radionica za pripadnike policije i socialne radnike na temu zaštite dece od trgovine ljudima u saradnji sa Centrom za prava deteta.

Takođe, nastavićemo našu dosadašnju saradnju sa Društvom sudija Srbije. Na prvom mestu, usresređeni smo na unapređivanje stručnog kapaciteta sudija, tužilaca, i pripadnika policije na lokalnom, opštinskom i okružnom nivou. Ukratko, radimo sa različitim grupama stručnjaka kako bi poboljšali celokupnu reakciju na problem trgovine, a to uključuje policiju, pravosuđe, socialne radnike, lekare, itd.

- Da li imate podatke koliko ljudi u našoj zemlji godišnje završi kao žrtva trgovine ljudima i ko su oni (žene, deca...)? Iz kojih područja potiču (sever, jug, urbane, ruralne sredine...)?

Za tačnije podatke molimo da se obratite Službi za koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima, koordinatorki Službe – Biljani Zoranović Avlijaš na 063 610 590

U skladu sa promenom tokova i oblika trgovine ljudima, tokom prethodnih 5-6 godina promenila se i struktura žrtava .Ranije je u Srbiji bilo mnogo žrtava, uglavnom strankinja (iz Rumunije, Ukrajine, Moldavije), koje su u svrhe seksualne eksploatacije postale žrtve trgovine ljudima . Danas, gotovo da i nema više žrtava iz inostranstva. Uglavnom se radi o tzv 'internom trefikingu' t.j. trgovini ljudima unutar Srbije. Takođe, sve više i više žrtve nisu samo ženskog pola. Dakle, predrasude po kojim su žrtve samo strankinje koje bave sa prostitucijom, sasvim su pogrešne. Žrtve trgovine ljudima danas su građani Srbije - žene i muškarci. Krajnje zabrinjavajuće je da ima sve više dece koja postaju žrtve. U 2007. godini pomenuta Služba identifikovala je ukupno 60 žrtava, od kojih je 26 osoba bilo mlađe od 18 godina. Od pomenutih 60, 51 žrtva bila je ženskog, a 9 muškog pola. U 26 slučajeva radilo se o trgovini ljudima u cilju seksualne eksploatacije, 9 u svrhe radne eksploatacije, 9 za svrhe prosjačenja, 2 za prisilan brak, i 2 slučaja prodaja beba. Od tih 60, 48 žrtava bilo je iz Srbije, 4 iz Kine, 2 iz Makedonije i Bugarske, i po jedna iz Moldavije, Bugarske, Ukraine, Hrvatske, i Rumunije.

U 2008. godini, do 16.septembra, identifikovane su 24 žrtve i 10 potencijalnih žrtava. Od 24, 14 su bila deca i 10 odrasle osobe. U 15 slučajeva trgovina ljudima obavljena je zbog seksualne eksploatacije, u 3 slučaja radne eksploatacija, 3 slučaja prosjačenje, 2 slučaja prisilan brak, i u 1 slučaju usvajanje. Od ukupno 34 žrtve 29 je bilo iz Srbije, 2 iz Makedonije i Uzbekistana, i 1 iz Moldavije.

Naravno, ovo su zvanični podaci. Treba se zapitati kolika je stvarna brojka.

- Prema nekim podacima koje su iznosili predstavnici OEBS-a, čak 80 odsto dece nalazi se među žrtvama. O čemu je zapravo reč? Šta se sa tom decom dešava i gde bivaju prodana?

Tačno je da je sve više dece žrtava trgovine ljudima. Podaci iz 2007. i 2008. godine svedoče o tome da broj dece, otprilike čini polovinu od celokupnog broja identifikovanih žrtava, što je alarmantno.

Sa druge strane, treba imati na umu da ne znači da deca nisu bili žrtve i ranije, pre 5-6 godina, već su u to vreme u centru pažnje bili slučajevi trgovine ljudima kao rezultat seksualne eksploatacije. Vremenom, kako je na primer Policija unapređivala znanja i veštine u borbi protiv trgovine ljudima, počelo je identifikovanje žrtava trgovine ljudima zbog npr. prinudnog rada i prinudnog braka, prosjačenja i izvršenja sitnih krivičnih dela. Upravo je zato OEBS uvek istaknuto podržavao kontinuirano stručno usavršavanje različitih profesionalaca (npr. pripadnika policije) i pružao pomoć u organizaciji obuka u tom domenu.

- Da li je Srbija danas zemlja tranzita, porekla ili destinacije? Da li se nešto, kada je u pitanju trgovina ljudima, promenilo u odnosu na period od pre sedam - osam godina?

Srbija je zemlja porekla, tranzita i destinacije. Mada, u različitim proporcijama nego pre pre 7-8 godina. Srbija nije više odredište za međunarodne tokove trgovine ljudima u obimu kao od pre 7 godina. Ko što smo već objasnili, sada se uglavnom radi o trgovini ljudima unutar Srbije. Srbija definitivno jeste zemlja porekla. Takođe, trgovina ljudima ne odvija se više samo u cilju seksualne eksploatacije, već je sve

veći broj slučajeva trgovine ljudima zbog radne eksploatacije, prosjačenja, prinudnog braka i slično. To znači da žrtve mogu da postanu ne samo osobe ženskog pola nego i muškarci.

- Ko su žrtve trgovine ljudima kojima je Srbija destinacija?

Preporučujemo da za više detalja kontaktirate gore pomenutu Službu, a takođe NVO ASTRA (kontakt osoba Ivana Radović).

- Koliko su tačni podaci da se svake godine oko 120.000 žena prebacuje preko Balkana u zemlje EU? Koji su putevi trgovine ljudima preko Balkana (odakle idu, gde završavaju)? Da li gro njih ide preko Srbije?

Šta se tiče tokova trgovine ljudima i krijumčarenja preporučujemo da kontaktirate MUP, Odeljenje za pograničnu policiju, Odsek za suzbijanje krijumčarenja i trgovine ljudima.

- Da li imate podatke koliko je trgovaca ljudima poslednjih godina u Srbiji uhvaćeno i koliko je sudskih postupaka okončano i kako?

Takođe, tačnije podatke za prvu polovinu ovog pitanja je potrebno kontaktirati MUP.

Misija OEBS-a prati nekoliko sudskih procesa usled trgovine i krijumčarenja ljudi..Trenutno pratimo od 8 do 10 ovakvih slučajeva. Iako se poslednjih godina sudska praksa poboljšava u pogledu izricanja sve strožijih kazni za ovakva dela , Ipak, blaga kaznena politika i generalna neupućenost pravosuđa u problematiku specifičnu za oblast trgovine ljudima još uvek predstavlja problem. Kao odgovor na to, Misija OEBS u Srbiji nastaviće sa podrškom i ponudiće određene programe stručnog usavršavanja prema utvrđenim potrebama.

- Kako su objavili mediji, OEBS je u avgustu sa nevladinom organizacijom Ter des Homes počeo kampanju protiv trgovine decom i prosjačenja na Kosovu. Da li možete da nam date nešto više detalja i o tome i bolje oslikate {ta se na Kosovu dešava? Prema napisima, OEBS ima podatke da je ova pojava izražena i na srpskoj i na albanskoj strani. Šta se sa decom događa i gde završavaju?

To pitanje je to u domenu naših kolega u Misiji OEBS na Kosovu. Molimo da kontaktirate press službu Misije OEBS na Kosovu.

- Kako i kada, prema OEBS-u, ovoj vrsti kriminala može da se stane na put i šta još Srbija mora da uradi?

Kao što smo rekli na početku, napredak je moguće postići samo ako se problemu trgovine ljudima pristupi rešavanjem na svim nivojima, što uključuje prevenciju, pomoć žrtvama i gonjenje počinitelaca.

Na prvom mestu, bitna je prevencija, odnosno podizanje svesti o tome šta trgovina ljudima predstavlja. Treba razumeti da se ovaj problem ne odnosi na neku marginalnu grupu u društvu. U određenim okolnostima svako može da bude u opasnosti. Zato treba biti informisan i znati kako zaštititi sebe i druge. U tome pomažu kampanije za informisanje javnosti poput kampanje OEBS-a i ASTRE koja nosi naziv 'Gole činjenice'. Takođe, bitno je nastaviti i sa istraživanjem pojave trgovine ljudima i njenih aspekata. Samo na taj način možemo da dođi do adekvatnih informacija na osnovu kojih možemo da odredimo adekvatne protivmere.

Naravno, stvaranje odgovarajućih uslova za život u zemlji je najvažnije. Što su uslovi za život normalniji, sve će manje biti potrebe da se krene u potragu za boljim životom u inostranstvu.

Treba nastaviti sa usavršavanjem stručnog znanja ključnih grupa specijalista, a najbitniji ovde su pripadnici policije, socialni radnici, sudije i tužioci. Samo tako možemo doći do boljih rezultata, kako u sferi pomoći žrtvama tako i pri gonjenju počilaca.

Paralelno sa ovim radom, ključno je da država osigura potrebne uslove za adekvatan rad svojim strukturama kao što je Služba za koordinaciju zaštite žrtava trgovine ljudima, i Nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima. To su institucije koje u saradnji sa nevladinom sektrom ostvaruju realne rezultate u borbi protiv trgovine ljudima. Na primer, pomenutoj Službi hitno je potrebna odgovarajuća podrška da bi osigurala adekvatnije uslove za obavljanje ogromnog posla za koji je ova Služba zadužena.

Nedeljni Telegraf

Vojislava Crnjanski Spasojević, novinar i urednik